

Los Eüropy ũ praroctwach Musoliniaha.

Praroctwy Italjanskaha dyktatora Musoliniaha ad praroctwaŭ inšych „praro-kaŭ“ nadzwyczajnaj prastatoj i jasnaścij. Woś niadaŭna jon skazaŭ iznoŭ swojo „apošniaje slo-wo“ ab losie Eüropy.

U hutarcy z pradstaŭnikom adnaje anhiel-skaj hazety Musolini skazaŭ, što ciapier tolki Anhlia i Italia stanowią u Eüropie hreblu pro-ciŭ zaliwu Eüropy bałšawizmam. Usie inšyje dziaŭżawy, pawodle prakanaŭnia Italjanskaha dyktatora, nia ũstrymajuc hetaha nowaha ruchu. Na Ameryku Musolini taksama machnuŭ rukoju. Mu-solini ria wieryć tak-ža i ũ siłu demokracji, h. zn., narodaŭładztwa, bo kaža, narody ciapier ničoha nia mohuc zabić dzieła swajej karyści. Pawodle pierakanaŭnia Musoliniaha, ciapier usia Eüropa ũsiami siłami pre da bałšawizmu.

Dziŭna, što Musolini tak mocna wieryć u siłu ciapierašniaj Italii pad jaho dyktaturaj. Ob-jektyŭnija spaściorohi Italjanskaha žyćcia kažuć, što i Italia pad uładaj fašyzmu idzie taksama da ekanamičnej ruiny, jak i inšyje kraj liberal-na-kapitalistyčnyja.

Ahułam kažuć, Musolini tut mocna pa-chwaliŭ siabie, kali skazaŭ, što Italia razam z Anhliaj mohuc suproćstawicca bałšawickamu ru-chu, tady kali ũsie inšyje kraj nia majuć užo na heta siły.

VIII Kanhres eüropejskich Nacyjanal. Mienšaściaŭ.

U Wienie ũ dniach 28.VI—1.VII s. h. ad-byŭsia VIII z čarhi Kanhres Nacyjanalnych Mien-šaściaŭ. Na sialetnim Kanhresie taksama, jak i ũ prošlyja hady, byli pradstaŭniki nacyjanal-nych mienšaściaŭ i z Polšcy.

Hałoŭnaj temaj naradaŭ sialetniaha Kan-hresu była sprawa farmalnaha pastupaŭnia Lih Narodaŭ adnosna skarhaŭ nacyjanalnych mien-šaściaŭ u Lihu Narodaŭ. Pry zakančeni naradaŭ hieneralny sekretar Kanhresu d-r Amende padaŭ wielmi dobra ũmotywawanuju rezalucyju, dama-hajućysia reformy mienšaściowaje procedury ũ Lizie Narodaŭ.

U dyskusii nad rezalucyja d-ra Amende miž inšymi pramaŭlała i ũkrainskaja delehatka—Milena Rudnickaja, jakaja dobra abrysawała pałažeŭnie stawianskaj narodnaj mienš. u Polšcy i na forumie mižnarodnym — u Lizie Narodaŭ.

Biełarusy, nia zmohšy na hety Kanhres wy-słać pradstaŭnika, abmiazawalisia wysyłkaj piś-miennaha prywitaŭnia Kanhresu.

Kanhres, pryniaŭšy cely rad rezalucyjaŭ mižnarodnaha značeŭnia, dnia 1 lipnia zakončyŭ swaje narady.

Ks. prof. Piotr Kraŭjalis.

29.VI. siol. h. wydatny lietoŭski kaścielny i narodny dziejač Ks. prof. P. Kraŭjalis swiat-kawaŭ aŭ patrojny swoj jubilej: 50 lećcie nara-džeŭnia, 25 lećcie świaščenstwa i 10-lećcie pra-światnaj pracy na niwie lietoŭskaj narodnaj školy jak staršynia T-wa „Rytas“.

Dastojny Jubilat wiedamy tak-ža z swajej pryhlilnaści da biełarusau i dzieła hetaha paśwla-čajem jamu tut hetych niekalki ũwah.

Radziŭsia jon u 1882 h. u siale Žagary, Łabanarskaj par., Wilenskaj huberni. Padwučyŭ-šysia prywatna, ustupiŭ u Miłaukskuju himnaziju. Z trećiaj klasy adnak byŭ wydaleny za toje, što nie spaŭniaŭ zahadu rasiejskaj ułady, kab ũ škole parasijsku malicca. Za heta-ž smaje byli wy-daleny A. Smietona, ciapierašni Prezydent Litwy, J. Tubialis, ciapierašni Premjer lietoŭski i inš.

Wydalenamu P. Kraŭjalisu z himnazii ũ Mi-tawie ũdałasia adnak pastupić u I himnaziju ũ Wilni, jakuju ũdałasia jamu i skončyć.

U 1902 h. małady maturyst P. Kraŭjalis paślaŭ swaje dakumenty ũ Pieciarburski ũniwer-sytet, kab dalej tam wučycca, ale chutka razdu-maŭsia i pastupiŭ u Wilenskuju Duch. Semina-ryju, skončyŭšy jakuju, byŭ wysłany na dalejšyje nawuki ũ Pieciarburskuju Duch. Akademiju. Aka-demiju skončyŭ 1908 h. i byŭ naznačany na wi-karahakaścioła ũsich Światych u Wilni, a paśla ũ Horadniu. Z Horadni Ks. P. Kraŭjalis nazna-čany byŭ na profesara ũ Wilenskuju Duch. Se-minaryju, ale ũrad na heta nie zhadziŭsia. Toj-ža ũrad paśla hetaha nie zhadziŭsia tak-ža z na-značeŭniem jaho na probaščaŭ Łyntupy. Urešcie Ks. P. K. pabyŭšy wikarym u Trokach, pro-baščam u Wilni ũ św. Mikołaja, u 1912 h. staŭ-sia profesaram Wilenskaj Duch. Seminarii, na jakim stanowišcy znachodzicca i da siaŭnia.

Asieŭšy nastała ũ Wilni Ks. P. K. raŭwiŭ šyrokuju dziejaŭnaŭ na niwie lietoŭskaj kaścielnaj, narodnaj, praświatnaj. Tut jon akančalna wyja-wiŭsia, jak wydatny, poŭny kłpučaj enerhii, dzie-jač i patryjot.

Dziejaŭnaŭ i zasłuhi Ks. P. Kraŭjalisa wyja-wiliŭsia naležna ũ swiatkawaŭni aŭ patrojnaha ja-ho jubileju 29.VI siol. h. Swiatkawaŭnie heta adbyłasia dwuma nawarotami: u Wil. Duch. Se-minarii, starod duchawienstwa i ũ pamiaškaŭni „Rytas“ starod lietoŭskaha hramadźianstwa.

Na swiatkawaŭni ũ Seminarii mnohija pra-moŭcy wychwalali Ks. P. Kraŭjalisa, jak šyrokaŭ dušy chryścijanina. Ad biełarusau pabiełarusku pramaŭlaŭ Ks. Ad. Stankiewicz, j-ki ũspaminajućy seminarskija swaje časy, kali Ks. P. K. byŭ jaho profesaram, wykazaŭ tyja cioplyja i sprawiadli-wyja adnosiny hetaha profesara da klerykaŭ bie-larusau. Toj-ža pramoŭca prypomniŭ urešcie

Z biełaruskaha žyćcia

Damahaŭni biełarusizacyi carkwy Pra-wasłaŭnaj frakcyi B. Ch. D. u Komisii Prad-sabornaha Sabraŭnia. U miaslacy krasawiku siol. h. prawasłaŭnaja frakcyja Biełaruskaj Chry-ścijanskaj Demokracji wysłała abšyrny memory-jał Mitrapalitu Prawasłaŭnaj Carkwy ũ Polšcy z damahaŭniem uwiadzeŭnia biełaruskaj mowy ũ relihiynym žyćci prawasłaŭnych biełarusau. He-tymi dniami Centralny Kamitet B. Ch. D. atry-maŭ z Kancelarii Sw. Synodu Prawasłaŭnaj Carkwy ũ Polšcy pawiedamleŭnie za № 6141 z dnia 30.VI.1932 h., u jakim Kancelarija heta padaje da wiedama C. K-tu B.Ch.D., što z za-hadu Jaho Błaženstwa Uładyki Mitrapalita me-moryjał Prawasłaŭnaj frakcyi Biełaruskaj Chry-ścijanskaj Demokracji z dnia 20 krasawika 1932 h. z radam pažadaŭniaŭ adnosna zastasawaŭnia bie-laruskaj mowy ũ žyćci Prawasłaŭnaj Carkwy ũ Polšcy, skirawany dla naležnaha wykrystaŭnia ũ adnosnaju Komisiju Pradsabornaha Sabraŭnia.

Kala sprawy isnawaŭnia Wilenskaj Bie-laruskaj Himnazii. Z kancom 1931-32 školnaha hodu Ahulny Schod bačkoŭ wybraŭ nowy Pre-zydyum Bačkaŭskaha K-tu i daručyŭ jamu los dalejšaha isnawaŭnia himnazii.

Hety Prez padaŭ u Kuratoryju ũ pradbačany-m zakonom terminie kandydata na dyrektora himnazii, zapeŭniŭsia zhodaj wučyciałoŭ i respačaŭ zacha-dy dzieła zabiašpiačeŭnia himnazii materjalna. Žwiarnuŭsia da Kuratora z prošbaj wyznačeŭnia choć niekalki wučycielskich etataŭ. Kuratar wy-kazaŭsia ũ hetaj sprawie admoŭna. Dzieła heta-

tak-ža i apošnia časy, kali biełarusy ũ asobie Ks. P. Kraŭjalisa zaŭsiody spatykajuć šcyraha pryjaciela.

Na swiatkawaŭni jubileju starod lietoŭskaha hramadźianstwa mnohija lietoŭskija pramoŭcy wychwalali Jubilata, jak narodnaha dziejača i pa-tryjota, jaki pačynaŭ wučycca i paśla pracawać u tyja časy, kali lietoŭskaŭ dušyli i za jaje pra-śledawali, a jakoj Ks. P. K. zaŭsiody byŭ stoj-kim zmaherom i abaroncam.

Ad palakoŭ pramaŭlaŭ prof. Otrembski, a ad biełarusau inž. Ad. Klimowicz, jaki, jak blizki da św. p. biełaruskaha paeta Kaz. Swajaka, wychwa-laŭ adnosiny Jubilata da biełaruskaj duchoŭnaj moładzi ũ Wil. Duch. Seminarii, ab čym časta pierakazwaŭ jamu toj-ža Swajak.

Redakcyja „Bieł. Kr.“ tak-ža dałučajecca da jubilejnaha nastroju i žadaje Dastojnamu Ju-bilatu dalejšaj jašče bolš płodnaj pracy na niwie relihiynaj, kulturnaj i hramadźkaj na karyść brat-niaha nam lietoŭskaha narodu!...

M. K.

inž. Ad. Klimowicz:

Samapomač u žyćci narodaŭ.

Kryzys u minuŭšychnie.

Ale niezajzdrosnym byŭ los i tych niamno-hich robotnikaŭ, što astalisia pry pracy. Fabry-kanty dobra razumieli swaju nad imi pierawahu i placili najmiensuju canu, wiedajućy, što kali i adydzie adzin niezdaŭoleny robotnik, dyk na žmienu jamu achwotna pryjdzie cely dziesiatok.

Strach padumać, što rabiŭ-by, ad čaho pa-čynaŭ-by ũ takich varunkach choć-by naš biełar-uski sielanin-ziemlarob. Strach tym-bolšy, kali i siahoŭnia nia tolki „masy“, ale i naša cacana-ja intelihiencyja chutčej biazradna pryhladajecca da wybrykaŭ i kaprysaŭ przyrody, ahladajućysia ũ baki i čakajućy žnizkul „pomačy“ ci „pasady“, čymśia sama woźmiecca za tvareŭnia sobskaha varstatu pracy. Biazupynnyja „tarhi“ za našu ziamlu i pieramieny haspadaroŭ kraju sulačych adzin bolš druhoha, kali tolki narod im pawiera i za imi pojdzie: — woś przyčyny siaŭniašniaha žniawieraŭnia našaha narodu ũ swaje sobskija si-ły i tut jość kareŭ zła.

Spażyŭčaja Jak-ža jnakš razumieli swaje aba-kooperacyja. vlazki i swaje pravy hałodnyja i biaz-domnyja robotniki anhielskija! Byli, praŭda i tam proby šukaŭnia apory ũ silniejšych, u bahaciejšych. Ale chutka pryšlo zrazumieŭnie, što ni-cho to nikomu derma nie pamahaje i što sapraŭ-dnaja pomač mahčymaja tolki ũ samapomačy. Treba tolki pradubačyć budučyniu, pracawać i aščadžać.

Kali sto hadoŭ tamu nazad anhielski ra-botnik apynuŭsia ũ tak ciažkim pałažeŭni, dyk jon nie respačaŭ, ale družna i ciarpliva pačaŭ rabotu nad stwareŭniem swajho varstatu pracy. Nia bylo hrošaj. Ale i najbiadniejšy robotnik musić żyć i štodzieŭ vydaje ličanyja hrašy na swaje potreby: sol, krupy, muku, slarnički... Ku-plajućy ũsio heta ũ čužoŭ kramie, čalawiek zaŭ-siody pierapłačwaŭ na załatoŭcy najmiens 10-15 hr. i heta sastaŭlaje zarabotak kramnika, z katoraha jon sam tolki i karystaje.

Kali-ž krama budzie ũlasnaściami ũsich tych, što sami kuplajuć, dyk hetyja nadpłaty (pa 10-15 hr. ad załatoŭki) nie prapaduć u kišan! prywatnaha kramnika, ale pa niejakim čacie abo vlernucca tamu ad kaho vyšli, abo škirujucca na niejkuju, zahadzja ũmoŭlenuju reč ahulnaj ka-ryści. I z hetych woś małych, ale ahulnych skła-dak (nadpłataŭ) z časam atrymoŭwujucca vialiki-ja sumy, za katoryja paśla puskajucca ũ chod roznyja pradprzyjemstwy, npr. fabryki, što dajuć pracu i chleb swaim-ža ludziam. Takim čynam robotnik stanowicca ũ adnoj asobie nia tolki ra-botnikam, ale i fabrykantam. Na ũsio heta jon nie dawaŭ asobna časta nívodnaha hraša: jon tolki zabawiazaŭsia česna wykonywać abawiazak—kuplać u swajej supalkawaj kramie, katoraja tak-sama jość i jahonaj-ža ũlasnaściami.

Hetak u Anhlia byŭ зроблены pačatak vialikaj sprawy: budawaŭnia žyćcia na asnowie sa-mapomačy. Hetym anhielski robotnik, sto hadoŭ tamu nazad, admovliŭšysia prymać ad kahości pomač, pokul sam maje ruki, vyswabdziŭsia ad vyzysku niasumlennaha handlu i sam sabie sarhanizawaŭ varstat pracy. Hetkaja samadapama-hovaja praca była nazwana kooperacyja, supracoŭnictwam. A dzieła taho što pačatak hetaj sprawy byŭ u arhanizacyi handlu spażyŭčymi

produktami, dyk i kooperacyja heta była nazwa-na kooperacyjaŭ spażywieckaj. Pieršaja spażywiec-kaja kooperatywa była adčyniena 21-ha śniežnia 1844 h. ũ anhielskim miastečku Rochdale (čy-taj: ročdej). Załažyli jaje 27 biezrobotnych anhielskich tkačoŭ, jakija hod z lišnim prad tym składalisia kab sabrać 27 funtaŭ sterlingaŭ na pačatak supolnaj sprawy (kab zakupić potrebnny tavar) Hod paśla hetaha Rochdal'skaja koopera-tywa mieła užo 40 siabroŭ, za dva — 74, za dziesiać — 900 čał., a siahoŭnia ich jość 30 tysiać čał.

Vytvorčaja Fala kryzysu kacilaŭsia z zachadu na kooperacyja. ũschod i apanawała Francyju, jakaja ũ toj čas akramia ziemlarobstva, była staronkaj drobnych ramiešnikaŭ. Samaja halita: šaŭcy, kraŭcy, kavalii... i ũsio heta vykiniena z fabryk, biaz pracy, dasłoŭna prymirała z hoładu.

Śvietam idzie adnak nie sama tolki biada, ale sluch i ab niečym dobrym. Zhalely francuski ramiešnik dačuŭsia, jak pamoh sabie ũ biadzie biezrobotny anhielski tkač i takim-ža čynam: pracaju, drobnaju aščadnaściami napierad, vytry-walaściami sabraŭ potrebnnyja srodki, kab adčynić sabie swaje supolnyja ramiešnickija majsterni. Adčynili — i pajšlo. Hetkija byli pačatki koope-racyi vytvorčej.

Kredytovaja Kali kryzysovaja fala kacilaŭsia dalej kooperacyja. na ũschod, dyk natrapila na Nia-miečyniu, jakaja ũ toj čas jašče była ũ piera-važnaj swajej bolšaści staronkaj ziemlarobskaj. Niamieckamu tahočasnamu ziemlarobstvu daku-čela šmat čaho, ale najbolš badaj przykrym byŭ jamu niedachop hrošy na zvarot (h. zv. abarot-naha kapitału). Jak siahoŭnia pa našych vlos-kach, tak u toj čas u vloskach niamieckich „čvi-lo“ lichviarstva. Niasumlenny susied pažyčaŭ

ha prezy ym K-tu postanowił zwiarnucca ū hetaj sprawie ū ministerstwa Aświety. Kali-ż i tam admowiać należał białorusam dapamohi, ekzekutywa K-tu wierzyć, što hety materjalny ciazar himnazii woźmie na siebie choć i zhałaje achwiarnaje białoruskaje hramadźianstwa.

Słowam, usło budzie dobra i himnazija budzie isnawać dalej, kali školnija ūłady začwierdziać dyrektora, wučyciałoŭ nu i nie adbiaruc ōd Bačkaŭskaha K-tu kancesii na himnaziju, jakuju K-t jaŝe ma.

Ale ūsio było-b dobra, kab nia było błaħa. A hetaha błaħoha, na ślachu nowaj nie sanacyjnaj ekzekutywy Bačkaŭskaha K-tu da ūskraŝenia, zamoranaj uhaďoŭcami himnazii, nia mała. Kuratoryjum maje atkryć paralelnija klasy białoruskija pry polskaj himnazii im. Ślawackaha, a białoruskija ūhaďoŭcy — chodziać pa Wilni čutki — staraŭucca dostać kancesiju asabowuju na atkryćcie ū Wilni nowaj taksama prywatnaj białoruskaj himnazii.

Reč zrazumiełaja, kali Kuratoryjum budzie atkrywać paralelnija białoruskija klasy pry polskaj himnazii, a białoruskija ūhaďoŭcy, kali heta praćda, paćnuć damahacca asabowaj kancesii na atkryćcie nowaj białoruskaj himnazii ū Wilni, sprawa isnawałła Wileaskaj Białoruskaj Himnazii spatkajacca z wialikimi trudnościami. Ale i heta ničoħa, aby tolki nie adabrali školnija ūłady ad Bačkaŭskaha K-tu kancesii na himnaziju i začwierdzili dyrektora dy wučyciałoŭ, to Wileaskaja Białoruskaja Himnazija isnawać budzie.

Z wyddawieckaj niwy. Hetymi dniami wyšli z druku:

„Kaniok-Harbunioŭ”, W. A. — wydałła „B. Krynicy”. Kniŝka maje 88 bačyn i kaŝtuje 50 hr.

„Dzieja majej myśli, serc i woli” K. Swajaka — wyd. „Chr. Dumki”. Kniŝka maje 72 bačyny i kaŝtuje 40 hr.

„Chryścijan. Dumka” № 7-8, 1932 h., białoruskaja katolickaja miesiaćnaja časopiś Adras redakcyi: Wilnia, zaw. św. Mik-łaja 8-3.

„Іа фармацыіны Вюлетэнь Т-ва Беларускае Школы” 6 lipnia 1932 h. Adnadnoŭka Wilnia, Kłieŭskaja wul. 4-24.

Żmiest biuleteniŭ: — wyjaŝnieńnie sučasnaħa pałaŝeńnia T-wa B. Ś., stanu i pracy T-wa, a tak-ŝa infarmacyi ab likwidacyi hurtkoŭ T. B. Ś.

„Hėma” № 4 (maj-čerwień 1932 h.) Literaturna-Mastacka-Nawukowy Miesiaćnik. Wilnia, Partowaja wul. 28-10.

Żmiest bahaty i cikawy.

Z hetaha numeru dawiedwajemsia, što „naŝy” ūhaďoŭcy chacieli zachapić i zlikwidawać hety ŝurnał, ale redakcyja „Hėma” niejaka abaraniła isnawałłnie ŝurnała. U hetaj sprawie čyta-

Krywawaje „świata pracy”.

U Haliččynie (Zach. Ukr.) polskija pawiatowyja starasty apoŝnimi časami zawodziac pa siolach h. zw. „świata pracy”, jakoje palahaje na tym, što sialanie adzin dzień biazpłatna pracujuc pry naprawie daroh. Woŝ ŝa ū Liskim pawienie setkaje świata nalaŝdili na dzień 23 čerwienia s. h., ale sialanie, pabačyŭszy prad hetym u swaich wakolicach hraba Patockaha z pawiatowym starastam nahawarwajučaha sialan da hetaha świata, nabraŭszy pierakanańnia, što heta ūkryta panŝčyna, pałkami pabili pawiatowaha inŝyniera, prybyŭŝaha kirawać rabotaj i inŝyn administrataraŭ. Paćalasia ūspakajeńnie zbuntowanych sialan, a sialanie dawaj jaŝe z bolŝaj zaŭziataściaj baranica „ad panŝčyny”. Ab hetaj sprawie ū uradowym kamunikacie padana tak:

Burliwija nastroi sialan Liskaha paw. prybrali duŝa wostryja formy. Padburanyja natoŭpy sialan, na wiadku, što ūžo 1 lipnia s. h. majuć zawiaŝci panŝčynu, ūwaruŝany pałkami, kałami, wilami i matykami, zalahli darohi i ciaŝka pabili ūpraŭlajuŝych dwuch dwaroŭ. Ni jakija słowy nie mahli prakanać sialan, što nijakaj panŝčyny nie zawodzicca.

Dziela taho, što sialanie trymalisia wielmi ahresyŭna, palicyja paćala enerhična likwidawać sialanskaje zawaruŝeńnie. Sialanie paćali baranica i z natoŭpu sialan niechta wystralił try razy i ranił dwuch palicyjantaŭ. Palicyja paćala stralać u natoŭp sialan. U wyniku 5 asob zabitych i 8 raniennych. U ŝwiazku z hetym adbywajucca masawaja atryŝy siarod sialan.

Jem tam zaclemku dasłoŭna takoha ŝmiestu:

„Białoruskija „polonofily” nia mohuc nijak darawać nam, što my nie dapuŝcili, kab „Hėma” pierajšoŭ u ichnija ruki i był imi zlikwidowany. Systematyczna ū „B. Ś.” wiadziecca ŝwiah na „Hėma”, wydumłajucca niaisnujučyje nikoli bylyja j ciapieraŝnija slabry redakcyi, padobnyja-ŝ zborki i prateŝty. Čamuby „B. Ś.” asabliwa choćacca zrabić dr. J. Stankiewiča siabrom naŝaje Red. Kalehii. Zajaŭlajem, što dr. J. Stankiewicz joŝe pryjacielem naŝaha časopisu i jaho supracownikam, ale da Redakcyi nie naleŝy i nie naleŝa. Uwaŝajem, što było-b paŝadnym, kab dr. J. Stankiewicz uwajšoŭ u skłał Redakcyi „Hėma” i spadziarjomsia, što z časam heta staniecca.

Što datyča napadkaŭ na nas „B. Ś.”, dyk zajaŭlajem, što z ludźmi, katoryja apuŝciliŝa niŝej Paŭlukiewiča ū nijakuju polemiku nia ūstupajem”.

swajmu zhałeŭŝamu susiedu hroŝy za niaćuŭana wysoki na toj čas — i na siahońnia — pracent*), 4, 5 i bolŝ u miesiac. Heta znać, što kali čaławiek paŝyćyŭ napr. 100 marak, dyk za hod musiŭ addać 150, 160 marak..

Joŝe roŝnica adnak pamiŝ tahočasnym biednym, ale rodnej praŝwiataj uspomoŝanym sialaninam niamieckim i siańniaŝnim jaŝe, ska-ŝam, sialaninam białoruskim, niaŝmielym i nieraŝułym da rodnej aświety. Padčas, kali sieńniaŝni naŝ čaławiek płacić biez zastanoŭki najbolŝy choć-by pracent, aby tolki dostać paŝyćki, sialanin niamiecki hetamu ūspraciwliŭsia. Jon čuŭ ūžo, jak u biazdie sabie pamoh anhielski tkač, francuski ŝawlec-krawiec. Pamahli sabie henija ludzi samapomaćču. Čamu-ŝ by nia moh hetkim-ŝa čynam pamahćy sabie i niamiecki sialanin ziemlarob? Moh i sapraŭdy pamoh.

Był heta imlenna vojt adnaje biednaje niamieckaje hmiŭny niechta Fr. Raiffeisen (čytaj: rajfajzen), jaki pierŝy zrazumieł ciaŝkuju dolu ziemlaroba i postanawił jamu pamahćy. Nie adrazu, praćda, natrapił na praćdzivuju darohu, ale i błudził nia doŭha. Raiffeisen razumieł, što na ūsiakija paćynańnia haspadarčyjeja potrebnij pieradusim hroŝy. Čto nia maje dosyć swaich, toj musić ich paŝyćyć. Ale tut i bida. Paŝyćku da taho času znali tolki karotkasroćnuju, dapasaŭnuju da potrebaŭ handlu, u katorym za karotki čas hroŝ robić niekalkirazowy abarot. U ziemlarobskaj haspadarčy hroŝy robiac abarot pawolny, dziela taho treba, kab i paŝyćka dla ziemlarobstwa była na doŭhi srok. Nijaki bank takaj paŝyćki nie dawał, nie dawał tymbolŝ za nizki pracent. Skul-ŝa tady moh Raiffeisen uziać

hroŝy, kab z ich dawać ziemlarobstwu paŝyćki, na doŭhi čas i da taho — na nizki pracent?

Adkaz na heta znajšoŭ Raiffeisen u prykłaŝdzie anhielskaj i francuskaj samapomaćy: i jon paćau ŝbirać małyja, ale aħulnija (masowija) skłałki, jak ūkłady samych ŝa sialan, kab z sabranaj sumy mahćy pamahać u čas tym, čto hetkaj pomaćy patrabuje i na jaje sapraŭdy zaŝluhoŭuje.

Sam sposab ŝbirańnia ūklaŝaŭ, z časam adpawiedna ūdaskanaleny, abhaworym na inŝym miejscy. Tut warta tolki zaznać, što Raiffeisen sapraŭdy wyrwał niamieckuju wiosku z čwiordych abojmaŭ lichwiarstwa i pastawił swaju wiosku na ślach da niaabywałaha da taho času raŝwićcia. Siańnia nia ma badaj niamieckaj wioski, hdzie-b nia było kasy sarhanizowanej pawodle systemy Raiffeisena i tamu samyja kasy hetyje byli nazwany jak *Raiffeisenki* (rajfajzenki).

Z niamieckaj wioski Raiffeisenki paŝyrylisia na cely kulturny ŝwiat, u adnym miejscy zachouwujućy swoj pierŝapaćatny nazoŭ, u druhim — niamajućy jaho — zaleŝna ad taho, čto jaho ū datyčny kraj prynioŝ. Hetak, u Čechiju prynioŝ Raiffeisenki dochtar Kampelik i tamu jany nazywajucca tam Kampelikami; u Polŝcy pracawał nad hetym wučyciel Stefćyk i dziela taho polskija kasy systemy Raiffeisena nazywajucca Kasami Stefćyka.

Usiudy tam, dzie tolki Raiffeisenki natrapiłi na hrunt pryhatawany rodnej kulturaj, usiudy dawali sapraŭdujuju pomać. Nie apraŭdali jany dahetul swajho paŝańnia tolki na ziemlach białoruskich, bo jany tut u nas nia tolki pa formie, ale i pa ŝmiestu ŝjaŭlajucca arhanizacyjami čuŝymi, pierawaŝna polskimi.

Z Polŝcy

Deficyt Skarbu. Hałoŭny Statystyčny Urad padaje, ŝto ū Polŝcy skarbowija ūplywy apoŝnimi časami jaŝe ŝmienŝylisio: z 194 828.000 zł. u krasawiku, na 175 324.000 zł. u traŭni miesiacy.

Uzmacnieńnie ekzekucyjnej akcyi. U waŭslej Polŝcy apoŝnimi časami adbywajacca ūzmocniena akcyja zyskiwańnia zaleħłych i biahułych padatkaŭ.

Polskija hazety padajuć, što hetaja ūzmocniena ekzekucyjna akcyja paćalasia na padstawie adumysnaj instrukcyi ministerstwa skarbu, zahadwajučaj biezadkladnaje zyskiwańnie zaleħłych padatkaŭ.

Sud nad bandaj. Hetymi dniami adbywajacca ū Warŝaŭskim akruŝnym sudzie proces nad bandaj, jakaja praz niekalki hadoŭ teroryzawała warŝaŭskich kupcoŭ i takim čynam wymuŝala ad ich wykup pa 800, 500, 100 i nawet pa 50 zł.

Z zahranicy

Lozanskaja konferencyja heta sapraŭdny rynek eŭrapskaha palityčnaha torhu.

Lozanskaja konferencyja (kali jana daŝe pozytyŭnija wyniki) maje znaćeńnie i dla ūsiaho ŝwieta, a hałoŭna ū tym, što na hetaj konferencyi majuć być unarmawany adnosiny miŝ dŝwiłuma najwydatniejŝymi dŝiarŝawami Eŭropy — Francyja i Niamieččyna. Dziela hetaha i centr ciaŝaru Konferencyi palahaje ū tym, što Francyja nia moŝa dahawarycca z Niamieččynaj. Francyja choćacca ūtrymać usło toje, što razharadził Wersalski traktat dy jaŝe ūzlać z Niamieččyny i hroŝaj za wajnu, a Niamieččyna zajaŭlaje, što płacić wajennych adŝkadawańniaŭ nia moŝa i musić mieć palohki ad paŝaŝleńnia wuzłoŭ Wersalskaha traktatu, jakim jana ŝwiazana pa rukach i nahach.

Čym končycca hety palityčny torh i da čaho dawiadzie hetaja konferencyja, pakaŝa budućynia.

Pradwybarnaja haračka ū Niamieččynie. Prybliŝajućysia termin wybaraŭ u parlamant (31.VII.) padymaje temperaturu palityčnaha napruŝańnia ū Niamieččynie. Dziela hetaha nia ma taho dnia, kab dzie ū jakim horadzie, abo bolŝych miastečkach nie obyŝlosia biaz bojak. U hetych bojkach bywajuć zabityja i ciaŝka raniennija. Hałoŭny centr hetaha napruŝańnia heta hitleroucy (narodnyja socyjaliŝty) i kamunisty, ale hitleroucy da hetaj pary ūsludy majuć pierawahu nad kamunistami.

Kamunistyczna prapahanda ū centralnaj Eŭropie. Sudowija śledztwy i procesy mnohich eŭrapskich dŝiarŝaŭ apoŝnimi časami wykryli

Ziemlarobŝka - vyt- Jaŝe bolŝ badaj prytarneŭali vorčaja kooperacyja- kooperacyju da potrebaŭ wiosk ziemlaroby danksija. Dania heta mały i ad przyrody niebahaty kraj, pałaŝenje nad moram, na paŭnoćny zachad ad Niamieččyny, z nasielnicत्वam kala 3-čh mil. Usie amal ludzi tam zajmajucca ziemlarobstwam, asabliwa-ŝ — hadoŭlaj małočnaj skaciny. Najbolŝuju časć dachodu danksi ziemlarob mieŭ z małočnaj haspadarki. Kali adnak bahataja Anhlija — susiedka Danii — stała patrabawać ŝtoraz lepŝaha hatunku masła i za jaho tolki dobra płaciła, a horŝaha susiom nia kupłała, tady danksija ziemlaroby zrazumieŭŝy, što koŝny paasobku z ich hetkaha tawaru nia zrobić, paćali lućycca ū supalki, kooperatywy i tam vyrablać masła, siańnia wiedamaje z swaje najlepŝaje jakaŝci pa celym ŝwiecie. Bo wiedama, što kab zrabić dobraje masło, treba mieć try rečy: ŝmat i dobraja małaka, adpawiednyja maŝyny i dobraja majstra-specyjaliŝta. Na ūsio heta nia ū siłach uzdaŭycca paasobnamu sialaninu, ale lohka da hetaha moŝa daŝci sialanskaja supalka, sarhanizowanaja na pryncypie (zasadzie) kooperatyŭnaje samapomaćy.

Hetkija byli paćatki małočna-vytvorčaj kooperacyi, siańnia rospaŝyranaj pa celym ŝwiecie.

Budaŭlanaja Dumka samapomaćy jŝla pieramoŝna kooperacyja- nia tolki pa suchapućci, ale i praz mora. U dalokaj zamorskaj Amerycy pyŝnaje haďaŭnictwa stałasia mahćymym tolki dŝiakujućy raŝwićciu tam supalak budaŭlanach taksama na zasadzie kooperatyŭnaj samapomaćy.

Słowam za doŭha ūžo pierad suŝwietaŭ wajnoj nia było amal tej haliny ludzkaħa ŝyćcia, kudy-b nie pranikła dumka kooperacyi.

*) naŝyja siańnia lichwiary robiac toje samaje.

D a n a s p i s u ć.

KRYCHU AB PRACY RAŚLANSKACHA HURTKA B. I. H. i K.

Rasła, Żodziśnaje hminy, Wialejskaha paw. Ab żyćci i dziejaści raślanskaha hurtka Bielaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury šyrej pahowym u adnym z nastupnych numaroŭ „Biel. Krynicy“. Na hetym miejsy chaču skazać, što hurtok u Raśle raźwiwajecca pamysna i, nia hledziać na roznyja pieraškody wonkawaha charakteru, pracuje na biel. nacyjanalnej niwie z paśpiecham. Chopić chiba skazać, što za ślaetnī hod byli zładżany dwa pradstaŭleńni. 7 lutaha stawili „Žanimstwa pa radjo“. Hetuju reč, jak nia treba było spadziawacca, artysty-amatary adyhrali duža dobra. Dnia 22 traŭnia było pastaŭlena: „Lekary i leki“ i „Paślaniec“. Pieršuju reč i hrali słabiej, ale druhuju dyk zusim dobra. Škada adnak, što takuju reč jak „Lekary i leki“ ūsio-ż stawiać na scenie, nia hledziać na jaje nizkiju wartaść. Ci-ż sapraŭdy nia možna znaŭści čaho lepšaha, bołš pryhoža? Treba zwaročwać na heta ūwahu i padbirać dla pastanoŭki na scenie rečy bołš wartasnyja. Na asabliwuju ūwahu zasluhoŭwaje małady siabra raślanskaha hurtka Izidor Šušćicki, katory adnačasna zjaŭlajecca sekretarom hurtka BIHiK u Raśle. Ihra jaho na scenie pakazwaje ū im zdolnaha artystu. Treba tolki bołš papracawać. Taksama i artystki papiśwajucca ničoha sabie i publika za heta im duža dziakawała.

Dyk pracujcie i dalej na rodnym zahonie, a wašaja praca pryniasie bahaty płod.

M—t.

PRAWINCYJA ROBIĆ SWAJO.

Staŭpiecki paw. Nia hledziać na ciażkija abstawiny ū jakich żywje našaja wloska, nacyjanalnaja i kulturnaja praca ū joj nie źmianšajecca, a naadwarot — pawialičwajecca a razam z hetym pawialičwajecca i nacyjanalnaja świedamaść narodu.

Dokazam hetaha moža służyć našaja Staŭpiečyna.

Z wosieni letašniaha hodu tut załażyłasia Bielaruskaje Dabradziejnaje T-wa, jakoje wyjawila wielmi šmat enerhii i daŭilo, što pry peŭnaj pracy i dobrym kiraŭnictwem možna zrabieć šmat čaho karysnaha dla našaj narodnaj sprawy.

Pieradusim Dabr. T-wa, zhadna sa statutom zaspietakawałasia biednatoj kadry jakoj pawialičwajucca, dziakujućy panujućamu kryzysu. Šmat uwahi arhanizatory T-wa źwiarnuli i na kulturna-praswjetnaju sprawu. Adčynili ū Stoŭpcach bibliateku-čytalniu, kupili za hrošy achwiarawanyja Staŭpieckaj Hramadoj (byŭšaje „Sielskaje Obščestwo“) radyjo, zładzili ū praciahu zimy niekalka lekcyjaŭ na hramadzkija temy, naładzili dziacinny spektakl, jaki wyklikaŭ wialikaje zaciekawieńnie.

20 čerwienia s. h. ū Stoŭpcach Dabr. T-wa arhanizawała bielaruskiju narodnuju hulniu na bierazie Niomana, dzie wystupaŭ bielaruski chor pad kiraŭnictwam hram. Haranowiča sa Staroha Świerżania. Chor, u liku 36 asob wyklučna sielanskaj moładzi, pryhoža prapłajaŭ cely rad bielaruskich narodnych pieśniaŭ, wyklikajućy zachopieńnie ūsiech prysutnych.

Na bielaruskiju narodnuju hulniu sabrałasia šmat ludziej, dokazam čaho mohuć służyć nastupnyja cyfry: usiŭcho było pradana 815 uwachodnych biletaŭ (canoju ad 40 da 10 hr.), biaspłatna było ūpušćana 236 asob, jakija nia mieli mahčymaści kupić biletaŭ z pryčyny biedneści. Hetkim čynam usiŭcho było 1051 čalawiek.

Jak widać z usiŭcho Biel. Dabr. T-wa ū Stoŭpcach pieratwarajecca ū mocnuju bielaruskiju placoŭku, jakaja moža mieć ahramadnaje značeńnie ū Nawahradčynie. Prysutny.

celuju sietku kamunistyčnych arhanizacyjaŭ u wa ūsiej centralnej Eŭropie. I tak: u Rumunii wykryli arhanizacyju, jakoja kiraŭwałasia zahadam kom. partyi ū Niamieččynie, u Baŭharyi sudowyja procesy wyjaŭlajuc nia dwuznačna, što tam kamunistyčny ruch uzmacniajecca, u Juhaŭstławii sudowyja procesy pakazwajuc, što tam kamunistyčnaja prapahanda pašyrajecca i siarod wojska. pašyryŭsia kamunizm, asabliwa siarod moładzi i ū Čechasławaččynie. Słowam, kamunistyčnaja prapahanda pašyrajecca ū wa ūsiej centralnej Eŭropie. Nu što-ż, u pawajennaj Eŭropie dla kamunistyčnaj prapahandy i hrunt padatny.

NIEMIŚCIOŁAJA WIASNA.

Taŭminawa, Ašmianskaha paw. Ślaetniaja wiasna dla sielanstwa nie wiasiołaja. Zamiest rađaści i wiasiołaści na twarach sielanskich sum i niezdawaleńnie, a z wusnaŭ wyrwajucca słowy praklonu. Dy i ničoha dziŭnaha, što taki sumny nastroj sielanina. Na heta šmat składajecca pryčyn. Nidzie ni adkul naŭ sielanin nie pačuje zdawaleńnia duchowaha — ūsiŭdy čužoje U kaściele, u hminie, u palicyi abo inšych ustanowach adčuwajecca mocna kazionščyna. Kulturna-praswjetnaj pracy siarod našaha sielanstwa niama nijakaj, zakładajuć tolki polskija „kułki“, kudy ūclahiwajuc bielaruskiju sielanskiju moładź i pryščapłajuć joj polščynu. Letašni nieŭradžaj, da hetaha ūsiaho, zsadziŭ našu wiosku i z chleba, jaki sielanin prymušan y zamieniać krapiwaj. Adna nadźieja na budućy ŭradžaj na wuzleńkaj pałoscy, a z druhoha boku nadziei nijakaj.

Ale dawoli ūžo spadziawacca na kaho. Šukajma ū sabie siły — siły ducha i wiery ū lepšaje zaŭtral T—ski.

PRAWAKACYJA, CI DURNYJA ŽARTY.

Ašmiana U našaj cichaj i spakojnaj Ašmianie nadawiaćy zdaryŭsia „šumok“, jaki prajawiŭsia ci to z prawakacyi ci prosta z durnoha žartu.

Woš-ža adnojčy pačali źbiahacca ū adno miejsca biezrobotnyja (biezrobotnych i ū Ašmianie jość) i pašla skirawalisia ū bok, dzie stojali sielanskija wazy na rynku. Cikawiejšyja pačali pytać: — kudy hetyja ludzi biahuc? Pačuŭsia z taŭpy biezrobotnych hołas: — bić muzykoŭ. Pačaloŭsia zawarušenie. Žydy wysypalisia na wulicu z pałkami i zajawili, što jany stanowiacca ū abaronie sielan. Da boiki nie dajšo. Palicyi na hety čas blizka nia było.

Nia wiedana, ci heta była prawakacyja ci durny žart? Ašmiančuk.

UPADAK RELIHIJNAŚCI.

Dwarec, Nawahradzkaha paw. Prad sušwietnaj wajnoj cerkwy i kaścioły ū swiatočnyja dni ū nas byli pierapoŭnieni narodom. Ciapier časy źmianilisia — swiatyni, jak prawasłaŭnyja tak i katolickija zaŭsiady pustyje. U cerkwy i ū kaścioł jašče pa krysie chodziać tolki starejšyja ludzi, a moładź tudy ūžo zusim nie zahładaje.

Na moj pahlad, hetaha źjawišča moŭčki zbywać nia možna i treba nad hetym paważna dumać dzieła naprawy zła, jakoje što raz to šyrej i hłybiej razrastajecca ū dušy našej moładzi.

Pradusim treba imknucca da taho, kab wykinuć z żywicia ūsio toje, što zjaŭlajecca pryčynaj zhoršańnia. Na heta ū pieršuju čarhu pawinna źwiarnuć ūwahu samo duchawienstwa, kab nia być dla moładzi zharšeńniem, a dobrym przykładam. Taksama treba wykinuć z relihijnaha żywicia palityku i stać na čysta chryścijanski hrunt, kab relihijnaja praca duchawienstwa stałasia karysnaŭ dla narodu, a nie dla palityki.

Špak.

ASADNICKAJA EKANAMIČNAJA PALITYKA.

Nowajelnia, Nawahradzkaha paw. Nia raz ūžo pisała „Biel. Krynica“ ab kasie Stefčyka ū Nowajelni, ale jašče nia ūsio.

Hetu kasu załażyli ū nas polskija wajsrowyja asadniki i trymali jaje ū swaich rukach aź da apošniaha hodu. Da hetaha času miascowyje ludzi nijak nie mahli prawiaści swaich ludziej ani ū urad kasy, ani ū nadzorčuju radu. Ale heta było da pary, da času. Urešcie bołšaść pieramahła i šmat čaho dawleđałasia.

Niadaŭna adbyŭsia ahułny schod siabroŭ hetaj kasy, na jakim wyjawilaŭsia, što kasa za 1931 hod dała aź 10 tysiać złotych deficytu. Kab pakryć hety deficyt, treba koźnamu siabru zapłacić z ułasnaj kišani pa 25 zł.

Dyk woš jak haspadaryli asadniki ū kasie Stefčyka, a płacić treba ūsim, chto tolki pašoŭ na supracoŭnictwa z asadnikami.

Siabra.

WUČYCIEL DZIKUN.

Zadaroža, Dzišnienskaha paw. Jość u nas polskaja škola, bo niama swajej rodnaj bielaruskaj. Kiraŭnikom hetaj školy byŭ polski wučyciel Piotr Dombroŭski i zajmaŭsia ū škole raspustaj. Hety dzikun-wučyciel niechdie musić uhoradzie zaraziŭsia weneryčnaj chwiarobaj — syfi-

lisam. Zaraziŭšysia hetaj strašnaj chwiarobaj, nia ūstrymaŭsia jon ad raspusty, a jašče bołš pačaŭ raspustawać. Pryčapiŭsia da 9 hadowaj swajej wučanicy, zhaŭciŭ jaje i zaraziŭ syfilisam. Wyjšła heta ūsio na jaŭ i wučyciel-ozikun apynuŭsia ū wastrozje. Akružny sud zasudziŭ jaho za hety dziki pastupak na 8 hadoŭ katarhi.

Zadarožki Bielarus.

BIEZKARYSNAJA PRACA.

Turhieli, kala Wilni. Z usich kutkoŭ zachodniaj čaści našaj bačkaŭščyny pišuc ludcy ū „B. Krynicu“ ab swaim żywici. Jak widać, dyk „B. Krynica“ jość našaj mużyckaj (sielanskanarodnaj) hazetaj. Dyk i ja pastanawiŭ čyrknuć paru sloŭ u našu mużyckuju hazetu ab żywici-byćci našaha padwilenskaha zakutka. Nia budut pisać tolki ab Turhielach, ale i ab usiej Turhielskaj parafii.

U našaj parafii żywuć, za wyniatkam niekalkich polskich asadnikaŭ, adny bielarusy. Na čale parafii staŭ usimi paŭważany ks. dziekan Šapecki, čalawiek dobraha serca i z chryścijanskaj dušoj. Prad wajnoj naŭ dziekan byŭ wialikim pryjacielaŭ bielarusaŭ. Ciapier naŭ ks. dziekan mocna pastareŭ i ūpaŭ na zdaroŭi. Los parafii spačyŭwaje ciapier u rukach wikaraha ks. L., jaki slywie pahardaj da małych i pahardžanych silnymi hetaha świetu. Hety ksiondz našych bielarusaŭ choča pierawiarnuć na palakoŭ. Ale z hetaha ničoha dobraha nia wychodzić. U parafii, za plačyma polskaha apostala, šyrycca zaŭziata baptyzm, a moładź prosta dzičeje.

Niadaŭna była ū našaj parafii h. zw. misiŭja. Ludziej nabrałasia poŭny kaścioł. Ale što z taho? Mazurski akcent ajcoŭ misiŭjaneraŭ i ūsienawuki papolsku tak i astalisia mała zrazumiełymi dla našych ludziej.

Jak doŭha ū našym kaściele budzie čužajamowa, tak doŭha i naŭ narod budzie bludzić, nie razumiejućy sapraŭdnaj nawuki Chrystusa.

Janka Saławiejka.

Z kraju.

Nawahradzkija terorysty zasudžany na karu śmierci. Dnia 4, 5 i 6 h. m. palawy (darazny) sud u Nawahradku razhladaŭ sprawu terorystaŭ Nawahradčyny, za padpały i inšyja prastupstwy. Sud wydaŭ prysud, jakim 4 ch: Jan Bachar, Uładzimir Stasiewič, Aleksandar Harłoš i Aleksandar Malec zasudžana na karu śmierci, a 3-ch: Jazepa Walančukiewiča, Todara Daraškiwiča i Nikodama Bušejo — na biasterminowuju katarhu. Sprawu Jana Kopytko pastanoŭlena pieradać u zwyčajny akružny sud.

Zasudžanyja na śmierć padawali prośbu da Prezydenta ab pamilawańni, ale Prezydent prośbie zasudžanych admowili i dzieła hetaha dnia 7 h. m. ūsie zasudžanyja na śmierć ū wastrozje ū Nawahradku pawiešany.

Zabojstwa palicyjanta. Dnia 6 h. m. ū biely dzień zabity na haścincy Daŭhinawa-Dokšy cy (Dzišnienski-Wialejski paw.) palicyjant. Palicyjanta zabili bandyty, jakija byccam uciakali z narabawanymi rečami. Palicyja wiadzie śledztwa. Palicyjant zarubany siakieraj.

Napad na kupca pad Michališkami. Dnia 7 h. m. u Wil.-Troćkim paw. kala m. Michališak niejki Jan Šustak napau na kupca Bepštejna i, pabiŭšy jaho, adabraŭ 10 zł. Šustaka aryštawali.

Pažary. Apošnimi časami wielmi časta ū našym kraju wybuchaŭ pažary. Hetymi dniami ū w. Kality, Duniławickaj hminy zhareła aź 17 haspadaroŭ.

Naša pošta.

Janku Saławiejku. Dziakujem, drukujem, pišycie čaściej.

Prysutnamu. Apišysie padrabiazna ab bielaruskaj pracy ū Stoŭpcach. Dziakujem, drukujem.

Ašmiančuk. Dziakujem, karystajem, pišycie bołš. Tałminauškam. Karystajem, pišycie čaściej ab żywici sielan.

Špaku. Dziakujem, wykarystali, nie zabywajcie i pišycie čaściej.

M. z Mołčadzi. Atrymali, dziakujem, skarystajem u nastupnym numary. Adras paprawili. Pišycie, nie zabywajcie.

Rudko. Wieršy Wašy pieradali ū „Ślach Moładzi“, kab drukawali, bo ū nas wielmi mała miejsca ū hazecie. Pišycie da nas ab żywici sielan u wašaj staroncy.

Spirydowiču. Wašu tworčaść pieradali kompetentnaj asobie na pierahlad.